

N:o 127.

Af herr **S. M. Olsson** i Sörnäs, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrade grunder för tillsättandet af folkskoleinspektörer m. m.

Ofta och med rätta har framhållits folkskoleväsendets utveckling under de snart 60 år vår svenska folkskola räknat sin tillvaro som lagstadgad bildningsanstalt. Tack vare nitisk omvårdnad af statsmagterna i förening med mången gång känbara uppoffringar af kommunerna har våra dagars folkskola med sin erkänt goda och samvetsgranna lärarecorps nått en höjd, som man väl näppeligen vågade hoppas, då 1842 års folkskolestadga såg dagen. Men inom alla områden, ej minst det, som rör uppfostran och undervisning, gäller det att icke belåtet slå sig till ro, utan alltjemt sträfva framåt.

En mäktig häfstång till ytterligare lyftning af vår folkskoleinspektörer, det väl alla skolvänners hopp och tro att vi ega uti våra folkskoleinspektörer, hvilka ju, jemlikt sin instruktion, hafva bland annat sig ålagdt: »att inom det honom anförtrodda område med uppmärksamhet följa allt, hvad till folkundervisningen hörer, besöka dervarande högre folkskolor, folkskolor och småskolor, inhemta kännedom om deras brister och behof, vaka öfver att gällande författningar rörande folkskoleväsendet efterleivas, samt söka befrämja folkskoleväsendets utveckling, vid besöken i skolorna taga noggrann kännedom om anordningen af skolan och läroplanen, undervisningen och ordningen, vården om barnens seder, sundhetsförhållanden och allt, som i öfrigt angår skolväsendet, samt gifva lärare och lärarinnor nödiga råd och anvisningar i dessa hänseenden». Det gagn, som i och med folkskoleinspektionens framträdande var afsedt att komma vår folkskola till godo, har dock tyvärr i många fall visat sig vara ganska ringa, beroende på det sätt, hvarpå denna välment institution i praktiken tillämpats. Till inspektörer ha nemligen som bekant i

mycket stor utsträckning förordnats personer, hvilka dels af annan ordinarie tjänst varit hindrade att helt egna sig åt detta magtpåliggande kall, dels ock ej gerna kunna hafva ansetts besitta den pedagogiska kunskap och erfarenhet, som för detta värf med nödvändighet tarivas, hvarförutom grundad anledning till anmärkning mot många inspektörers sätt att företaga sina af staten bekostade inspektionsresor ofta förekommit. Klagomålen öfver den ringa effektiviteten af en inspektion, som tett och fortfarande i hufvudsak ter sig på sätt ofvan nämndes, äro ock hvarken nya eller få, liksom de ej heller förskrifva sig från håll, der man har minsta anledning antaga klander-sjuka vara deras bevekelsegrund. I det fallet må särskildt påpekas dåvarande chefens för eklestikdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet för den 12 januari 1891 samt samma statsråds anförande i Andra Kammaren den 23 april samma år, då med klarhet och skärpa stafven bröts öfver det rådande inspektionssystemet. Frågan har äfven senare varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet, senast år 1894, då trenne motionärer, herrar Nilsson i Skärhus, Kihlberg, och Svensson i Karlskrona hvar för sig framstälde i hufvudsak likartade yrkanden om inspektionsväsendets grundliga reformering. Med anledning af nämnda motioner egnade Andra Kammarens tillfälliga utskott (n:o 1) i sitt utlåtande n:o 15 frågan en klar och omfattande utredning, som till fullo ådagalade behovet af en genomgripande förändring i den rigtning, motionärerna antydt, och genom ett enhälligt godkännande af utskottets hemställan utdömde Andra Kammaren så godt som fullständigt det rådande inspektionssystemet — men frågan föll på Första Kammarens motstånd.

Om, på grund af hvad sålunda förekommit, både från chefens för eklestikdepartementet (1891) sida och Andra Kammarens, någon måhända väntat, att vid nästa utnämning af folkskoleinspektörer det skulle visat sig någon benägenhet att beträda den sålunda anvisade reformvägen, så finner han sig nog vid en blick på utnämningslistan öfver innevarande sexårsperiods inspektörer bedragen i det hoppet. Af rikets 47 inspektörer äro fortfarande nära 40 procent eller 19 prester, och mer än 25 procent eller 13 bekläda så viktiga sysslor som seminarielärarens, hvarförutom 4 tjänstgöra vid allmänna läroverk, 3 vid folkhögskolor o. s. v. Det torde kanske hända, att *någon* eller *några* af dessa under inspektionstiden hålla vikarie för sin ordinarie tjänst, men säkert är, att de fleste sitta kvar på sin fasta plats och — nu som förr — sköta inspektionen som bisyssla, ifall det ej — i fråga om någon mer än vanligt nitisk inspektör — skulle gestalta sig tvärtom: att hufvudsysslan blefve den, som till förmån för inspektörstjensten finge göra åt sig. Huru t. ex. undervisningen vid ett af våra manliga seminarier under innevarande sexårsperiod skall kunna helt undgå att lida men, derom

må man väl hysa berättigadt tvifvel, då af dess fem ordinarie hufvudlärare icke mindre än *tre* äro förordnade till folkskoleinspektörer inom hvar sitt ganska stora område, under det att vid andra seminarier en eller högst två lärare bekläda dylik tjänst uti i regeln helt små distrikt. Det vill synas, som om ett sådant förhållande icke bort ha varit omöjligt att förebygga. — Detta om inspektörssysslans förening med annan, ordinarie tjänst.

Till god del härflytande ur just detta missförhållande torde de anmärkta planlösa och dyrbara inspektionsresorna vara. Då nemligen inspektören i regeln har en ordinarie tjänst, som kräfver hans ovilkorliga närvaro viss dag och timme, så blir han mången gång rent af tvingad att företaga sina resor med nära nog snälltågsfart och inskränka sina inspektioner till så godt som ögonblicksvisiter, annars hinner han ej hem i rätt tid till pastors-expeditionen, söndagens predikan eller sin plats i katedern. Att de *sex* skolor, som under förlidet år en af rikets inspektörer enligt notis i ortstidningarna, under *samma dag* sålunda »inspekterade», hvar för sig icke torde ha haft så särdeles stor behållning af besöket, ligger i öppen dag. Men månne ej felet härvidlag ligger lika mycket hos det rådande systemet som hos inspektören? — En annan omständighet, som visserligen ej i likhet med skötseln af två sysslor *tvingar* till så mycket och så hastigt färdande som möjligt, men som dock kan innebära en frestelse dertill, det är den ringa aflöning, inspektörerna i många fall åtnjuta för sitt ganska dryga arbete, och som gör, att de nästan uteslutande äro hänvisade till rese-reglementet för att genom ett — från *deras* synpunkt — klokt planläggande af resorna kunna tillvinna sig skäligen lön för sin möda. Aflönades deremot sysslans innehafvare ordentligt, så komme denna frestelse att bortfalla, och om vidare inspektören ej hade annan tjenstebefattning att sköta, så skulle resorna kunna ordnas efter en på förhand uppgjord plan, med erforderlig tid tillmätt för hvarje skola. Det faller af sig sjelft, att resorna då hvarken kunde eller behöfde blifva så många eller ske så ofta som nu.

Genom visserligen högre aflöning men med inskränkning af resornas antal torde inspektörsinstitutionen ej behöfva blifva afsevärdt dyrare, än den nu är, men betydligt mera effektiv. I dess nuvarande form är den på många orter nästan värdelös.

Med anledning af hvad sålunda anförts och med hänvisning till 1894 års Andra Kammares tillfälliga utskotts (n:o 1) utlåtande n:o 15 tager jag mig friheten föreslå:

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, att folkskoleinspektörsuppdraget icke göres till en bisyssla

vid sidan om annan tjänstebefattning, utan i allmänhet anförtros åt personer, som, mot åtnjutande af fullt skälig aflöning, under den tid de innehafva detta kall odeladt egna sig åt detsamma;

att i samband härmed till folkskoleinspektörer förordnas personer, som visat sig innehafva den pedagogiska insigt och den på personlig erfarenhet hvilande kännedom om folkskoleundervisningen, att en verksam och tillfredsställande inspektion genom dem må kunna utöfvas; samt

att folkskoleinspektörernas resor, såvidt möjligt är, ordnas efter en på förhand uppgjord, exempelvis för ett halft år i sänder gällande, af vederbörande myndighet granskad och godkänd resplan.

Stockholm den 27 januari 1899.

S. M. Olsson.